

Mera je polna

Sedanje legislature prav gotovo ne bo tako hitro konec, kot vedno glasneje zahtevata Berlusconi in njegov »pol svoboščin«. Že zdaj pa je popolnoma jasno, da ta legislatura ne bo trajala pet let, kot predvideva zakon. To pomeni, da bo sedanji parlament predčasno razpuščen, čemur bo sledil razpis političnih volitev.

Na to dogajanje naša slovenska narodnostna skupnost v Italiji gleda, kot je povsem naravno, predvsem iz svojega zornega kota. Kot že nekajkrat v preteklosti se bo namreč spet zgodilo, da bo zakonska ureditev naših manjšinskih vprašanj odložena, in sicer na nedoločen čas. Četudi bi predlog zakona za naše celovito varstvo, za našo zaščito bil vložen v parlamentu pred njegovim razpustom, je jasno, da ne bo dovolj časa za izčrpanje vsega parlamentarnega postopka. Naša manjšina bo spet ostala praznih rok; krivice bodo ostale, prav tako bo ostala škoda, težave se bodo kopičile.

V zadnji številki Novega lista je naš sodelavec bralce in javnost opozoril na dogodek, od katerega ima naša narodna manjšina novo škodo. Pisal je namreč, da so italijanske oblasti enostransko preklicale oziroma »suspendirale« (kar je dejansko isto) veljavnost mednarodnega dogovora o priznavanju vseučiliških diplom in akademskih naslovov, doseženih na univerzah v Sloveniji. Javnosti, zlasti naši zamejski, niso bili pojasnjeni vzroki takšnega ravnanja; res je tudi, da o tem dejansko molči tudi slovenska pogodbenica stran, čemur se je treba zares čuditi.

Dogaja se torej, da italijanska država, kar zadeva našo narodno manjšino, ne izpolnjuje glavnih obvez, sprejetih pred 20 leti v Osimu, in da v zadnjem času celo izničuje tisto nekaj malega, kar je bilo uresničene v duhu osimske mednarodne pogodbe.

Kot smo brali v sestavku našega sodelavca, je za slovensko stran sporazum o priznavanju vseučiliških diplom ostal popolnoma veljaven, čeprav vemo, da je recipročnost glavno in temeljno načelo v mednarodnem pra-

DRAGO LEGIŠA ■■■ 2

Južnotirolski poslanec Hubert Frasnelli na obisku v Trstu

Manjšine naj se vedno bolj opirajo na evropske organizme

Hubert Frasnelli, podpredsednik Južnotirolske ljudske stranke (Südtiroler Volkspartei), ki je tudi načelnik svetovalske skupine te manjšinske stranke v pokrajinskem svetu v Bocnu, je bil prejšnji teden na krajšem obisku v Trstu. Uglednega gosta je sprejel tudi tržaški župan Illy. Razgovarjala sta se kaki dve uri in obravnavala najrazličnejša vprašanja. Poseben poudarek je Frasnelli, ki sta ga na tem obisku spremljala deželni tajnik Slovenske skupnosti Martin Breclj in tržaški pokrajinski tajnik Peter Močnik, dal problemu manjšin. Kaj več o tem srečanju, o dejavnosti stranke Südtiroler Volkspartei in tudi o naši narodnostni skupnosti je povedal Frasnelli v intervjuju za naš list. Predstavnik iz Bocna je dejal, da je v sedanjem trenutku nujno, da se manjšine povežejo med seboj. Važno je tudi, da izkoristijo možnosti, ki jih ponuja združena Evropa, bistvenega pomena pa je podpora matičnih držav.

Kako ocenjujete srečanje s tržaškim županom Illyjem? Vas je pogovor z njim zadovoljil?

Najprej naj povem, da tudi to tržaško srečanje sodi v sklop pobud Südtiroler Volkspartei za večje sodelovanje med manjšinami v Italiji. Naša manjšina je s to dejavnostjo začela pred več kot letom dni. Zato je bilo torej to srečanje z Illyjem že načrtovano. Obisk, ki sem ga opravil skupaj s predstavnikom Slovenske skupnosti pri županu, je po mojem mnenju, posebno še, ker je z Illyjevo izvolitvijo v mestu dejansko zavel nov veter. Mesto je postalo bolj odprto in je torej bolj pripravljeno na gospodarsko sodelovanje z državami srednje in vzhodne Evrope, torej s Slovenijo, Madžarsko, Slovaško itd. Poleg tega ekonomskega aspekta pa je bila Illyjeva izvolitev po mojem pomembna tudi za razmerje večina — manjšina v mestu. Županu sem za vse to izrekel osebno priznanje in sem ga prosil, naj nadaljuje po tej poti, ki je zame edina pravilna in je sploh v interesu te na-

še Evrope, v kateri živijo skupaj veliki in mali.

**Če primerjate pravice, ki jih uživa vaša manjšina na Južnem Tirolskem, s pravicami, ki jih italijanska država priznava Sloven-
cem, kako bi ocenili naš položaj?**

Odgovor je preprost. Zaščita naše narodnostne skupnosti ima precej dobre temelje, vendar tudi to še ni dovolj. Zato Südtiroler Volkspartei nadaljuje s svojim bojem in še dalje iz-
vaja svojo strategijo, da bi v bodoče dosegla tisto, kar predvidevajo novi evropski standardi. Če so izboljšave mogoče pri nas, to še toliko bolj velja za slovensko manjšino v avtonomni deželi Furlaniji-Juljski krajini in v sami tržaški pokrajini. Mi nameravamo še dalje vztrajati pri naših zahtevah in dajati vedno nove predloge za izboljšanje stanja. Prepričan sem, da je to tudi tu pri vas mogoče, oziroma da je treba marsikaj spremeniti na boljše.

Kaj bi morala po Vašem storiti naša manjšina, da bi končno

dosegla pravice, za katere se že toliko let bori?

Za doseg tega cilja je treba upoštevati več ravni. Prva je vsedrjavna. To pomeni, da bi se italijanska država morala končno zavedati obstoja slovenske manjšine in odobriti ustavni zakon za zaščito Slovencev v Italiji. SVP bo tudi v tej zakonodajni dobi, kot je že v prejšnjih — v tej še ni, ker osnutek za globalno zaščito slovenske manjšine še ni bil predložen — nudila svojo podporo prizadevanjem v tej smeri. Tudi v bodoče lahko računate na našo popolno podporo za vsako parlamentarno pobudo v korist vaše manjšine. Država mora končno uresničiti to, kar določa 6. člen republiške ustave.

Iz vsebine:

J. Paljk:
»Mar nimamo več ponosa?«
(str. 3)

a.b.: Iz okcitanskega sveta
(str. 2)

A. Kodelja:
Potegavščina ob Prešernu
(str. 4)

J. Stefančič:
Živeti s stresom
(str. 5)

Druga raven je občinska. Če na primer govorimo o tržaški občini, se mi zdi, da so sedaj pravi psihološki in »klimatski« pogoji, predvsem v sedanji Illyjevi upravi, za začetek resnega in sistematičnega pogovora o tem vprašanju, kar naj privede do ustreznih rešitev. Ta dialog, dogovarjanje med večino in manjšino je nujno. Pripravljenost na resen začetek takšnega dialoga sem razbral tudi iz besed, ki jih je v pogovoru z mano izrekel tržaški župan Illy.

Stanje v italijanski državi je v tem trenutku nedvomno kritično. Kaj lahko po Vašem storijo pripadniki manjšin, da zavarujejo svoje življenjske interese?

Predvsem je treba skrbno nadzorovati razvoj dogodkov, paziti, da se ti »ne spodrsne« in se boriti z demokratičnimi metodami proti vsakršni

Posnetek s srečanja na tržaškem županstvu. Na sliki so (z leve) Breclj, Močnik, Frasnelli in Illy (foto Kroma)

■■■ 2

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 2. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Irska, lepa in tragična (Dorica Makuc); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zaveza; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dopisnice z najbližjega vzhoda.

■ PETEK, 3. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zaveza; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: S pravljico po svetu (Meri Ozbič); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 16.45 Postni govori; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 4. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v Kulturnem domu v Trstu; 11.30 Iz Dopisnic z najbližjega vzhoda; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (od-daja iz Režije); 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Mi in glasba; 18.00 Lida Turk: 22. leto ob zori: »Poslednji izlet«.

■ NEDELJA, 5. marca, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojani; 9.45 Pregled slovenske tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: Fërenc Molnar: »Dečki Pavlove ulice«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Koroški obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Lida Turk: 22. leto ob zori: »Poslednji izlet«; 14.40 Potpuri; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.30 Krajevne stvarnosti: Iz naših prireditev.

■ PONEDELJEK, 6. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Nocoj smo poslušali burjo. Vpogled v 80-letno delovanje Slovenskega planinskega društva v Trstu (Marinka Perot); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na otroškem valu, vodi Martina Repinc; 15.30 Mladi val; 16.45 Postni govori; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Znanstvene raziskave: Režija '94; 18.40 Za smeh in dobro voljo.

■ TOREK, 7. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Cigani, večni popotniki (Katja Kjuder); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Georges Feydeau: »Odlikovanje«. Komedia.

■ SREDA, 8. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Koroški obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje '94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Literarne podobe: Literarne kritične skice in osnutki.

Mera je polna

◀▶▶▶

vu. Iz tega izhaja, da tistih nekaj sto študentov iz slovenske Istre na tržaški in drugih italijanskih univerzah lahko popolnoma mirno spi in si ne greni življenja, kot se to dogaja našim sedanjim in bivšim študentom na univerzi v Ljubljani.

Ravnanje z našo manjšino v Italiji ni samo nespodobno, temveč že presega meje potrpežljivosti. Skoraj pol stoletja moramo ugotavljati, da se ne spoštujejo: mirovna pogodba, londonski sporazum, osimska pogodba, jasna določila republiške ustave, razsodbe ustavnega ter kasacijskega sodišča itd.

Pred kakimi 30 leti je zaradi podobne miselnosti in prakse na strani italijanske države izgubi-

la potrpljenje nemško govoreča manjšina in je njena matična država zadevo Južnega Tirola internacionalizirala, se pravi spravila pred Združene narode. Šele tedaj so se razmere za to manjšino začele obračati na boljše.

Vse torej kaže, da bomo tudi sami morali stopiti na takšno pot. Mera je namreč zares polna!

* * *

V Sloveniji je vzbudila veliko začudenje in ogorčenje izjava glavnega tajnika Združenih narodov Boutrosa Galija, češ da je svetovna organizacija sposobna ponovno priključiti k življenju nekdanjo Jugoslavijo. V slovenskem zunanjem ministertvu razmišljajo, kako bi Slovenija najprimerneje odgovorila na izvajanje glavnega predstavnika Organizacije Združenih narodov, katere polnopravna članica je tudi Republika Slovenija.

Manjšine naj se vedno bolj...

◀▶▶▶

avtoritarni rešitvi italijanskih notranjepolitičnih problemov. Manjšine morajo med seboj sodelovati in se pri tem opirati na Evropo. Sam večkrat uporabljam izraz »evropeizacija« Južnega Tirola, kar pomeni približanje in opiranje na evropske organizme — kot so evropski parlament, konzulta-dežel itd. Treba je izkoristiti vse nivoje, ki nam jih danes, hvala Bogu, daje na voljo Evropska zveza. Vse manjšine morajo torej po mojem mnenju stopiti na pot »evropeizacije«.

Vidite torej v Evropi »rešiteljico« jezikovno-etničnih skupnosti?

»Rešiteljica« je morda preveč, gotovo pa je, da nudi Evropa velike možnosti. To tudi zaradi dejstva, ker postajajo državne meje vse manj pomembne. Sedaj so možne nove poti za manjšine, ki jih brez Evropske zveze ne bi nikoli imele. Manjšine lahko sodelujejo med seboj, imajo stike z evropskimi organizmi, sodelujejo z drugimi skupnostmi v raznih državah. Takih možnosti od druge svetovne vojne dalje nismo nikoli imeli, seveda pa jih moramo znati smotno izkoristiti.

Naslednje vprašanje zadeva stike med Italijo in Slovenijo. Kaj mislite o zapletih med obema državama?

Sam sem nepopoljšljiv optimist. Poznam sicer preteklost, vendar se ne oziram nanjo, pač pa gledam v prihodnost. Bližnja prihodnost pa kaže, da je Italija, s sedanjim ministrskim predsednikom Dinijem in zunanjo ministrico Susanno Agnelli, bližja Evropi. Ta vlada je, če lahko tako rečemo, bolj »evropska«. Upam torej, da bo italijanska država hotela sedaj rešiti spore s Slovenijo, posebno še, ker ne vemo, kaj bo prišlo potem.

Zdi se mi, da je Slovenija razumela trenutno pripravljenost Italije in njenega ministrskega predsednika in je tudi sama pokazala potrebno fleksibilnost, da bi obe vladi končno le našli skupno govorico.

Od kdaj sodelujete s Slovensko skupnostjo in kateri bodo vaši prihodnji skupni koraki?

Najprej moram reči, da bi sodelovanje med obema nacionalnima strankama lahko bilo v preteklosti bolj intenzivno. Tudi Südtiroler Volkspartei v preteklosti ni dala od sebe največ v tem pogledu. Sedaj pa mislim, da smo stopili na pravo pot. Naš prvi veliki cilj je izoblikovanje skupne strategije, da bi se lahko Ssk in SVP skupno predstavili na prihodnjih političnih volitvah. To bo prva, velika priložnost za konkretno sodelovanje med manjšinama.

Zadnje vprašanje zadeva internacionalizacijo manjšinskih problemov. Je to po Vašem koristno ali pa je treba manjšinska vprašanja najprej rešiti doma, kot menijo nekateri?

Seveda je prav, da svoje probleme najprej rešujete doma. Vendar pa je veliko takih situacij, ko je potrebna in zaželenja tudi zunanja opora, ki gre preko možnosti »lastne hiše«.

Kar zadeva vprašanja zaščite manjšin, naj omenim načela, ki jih proglašata OCSE (Organizacija za kooperacijo in sodelovanje v Evropi). Že več let tu velja prepričanje, da vprašanje zaščite manjšin ni več notranji problem vsake države, ampak zadeva celotno mednarodno skupnost. Vrata za pomoč, za katero lahko zaprosijo manjšine, so torej odprta. Zelo važna, in povsem v skladu z mednarodnimi načeli, pa je tudi podpora, ki jo lahko svojim manjšinam nudijo matične države.

Iz okcitanskega sveta

Ko pišemo o narodnih in jezikovnih skupnostih v Italiji navadno omenjamo v glavnem stvarnosti na Južnem Tirolskem ali v Dolini Aosta. Manj se piše o drugih, manjših jezikovnih skupnosti prav tako severne Italije, kot so npr. Okcitan-ci. Ti sodijo v širši provansalski kulturni svet, ki sega v še večjem obsegu v južno Francijo. Če je ta jezikovno-kulturni svet doživel svojo zlato dobo zlasti v trubadurski poeziji srednjega veka, pa je danes manj znan. Najbolj ga je v našem času proslavil znani književnik Mistral.

V Italiji živijo Okcitan-ci v Piemontu, in sicer v glavnem v pokrajini Cuneo. Tu imajo svoja središča in izdajajo periodični časopis Ousitanio Vivo, ki izčrpno poroča o delovanju okcitansko-provansalskih dolin. Njihova samostojna politična stranka Movimento autonomista occitano sodeluje v medmanjšinskih povezavah v Italiji, kjer smo vključeni tudi Slovenci iz Ssk.

V eni od zadnjih števil tega lista lahko beležimo več zanimivih prispevkov. Tako uvodničar razmišlja o današnjih obveznostih za obrambo lastne narodne identitete. Omenja med drugim tudi zaskrbljujoč upad okcitanskega jezika, nato demografski padec sam in še velik uspeh legističnega avtonomizma, ki je tu imel veliko uspeha. Poleg tega pa še velja beležiti splošen negativen politični ovir v državi, saj zaradi drugih velikih vprašanj pada problem narodno-jezikovnih manjšin v drugo vrsto. Kako priti iz te krize? Članek ne daje kakih magičnih receptov, temveč predvsem opozarja na potrebo po krepitvi gospodarskega in kulturnega razvoja okcitanskih dolin. Prav tako pa je treba na vsak način preprečiti nadaljnjo avtoritarno evolucijo v državi.

Zanimiva je tudi raziskava, o kateri poroča okcitanski list Pais Gascons iz Francije, ki objavlja izid ankete o današnjem stanju okcitanskega jezika v pirenejsko — atlantskem območju. Med drugim iz tega izhaja, da en prebivalec na štiri zna govoriti okcitansko, da 40% ljudi razume ta jezik, da 14% ljudi dobro govori v tem jeziku, da ena oseba na tri recimo posluša radiotelevizijske okcitanske programe, itd.

Vse to kaže, kako podobni so problemi na ozemlju, kjer žive narodno-jezikovne manjšine. Prav zato pa je tudi koristno, da se medmanjšinsko poznavanje in sodelovanje vedno bolj širi in pogloblja — tudi med nami.

a.b.

Jurij Paljk

»Mar nimamo več ponosa?«

Z velikim veseljem sem v Novem listu prebral poseg slovenskega konzula prof. Tomaža Pavšiča na okrogli mizi v Trstu, malce manj sem bil vesel poročevanja kronista, ki je povedal, kako so italijanski udeleženci prireditve izvižgavali konzulove besede in tulili med njegovim posegom.

Končno eden, ki pove stvari tako, kot jih je sedaj treba povedati, sem si rekel. Sit sem namreč praznega govorjenja o tem, kako je »treba vse demokratično in v demokratičnem duhu urediti«, zares sit sem praznega govorjenja in prav zato sem bil vesel tudi v ponedeljek (20. februarja) zvečer, ko sem po ljubljanski televiziji gledal poročilo iz Pesara, kjer so se srečali italijanski in slovenski strokovnjaki in govorili o slovensko-italijanskih odnosih. Vesel sem bil takrat, ko je časnikar Pengov spraševal primorskega poslanca Boruta Pahorja iz Šempetra pri Gorici in je ta dejal približno takole, citiram po spominu: »Končno bi tudi Italija morala že vedeti, da Slovenija ji ne bo dajala nekih koncesij. Zakaj bi jih tudi? Kje je zapisano, da mora Slovenija Italiji dati neke ugodnosti?«

Prepričan sem namreč, da je med slovensko-italijanskimi odnosi že prišlo tako daleč, da Slovenija ne sme več mencati, kot država se mora obnašati tako, da ščiti svoje interese in interese svojih državljanov, ne sme se pustiti izsiljevati močnejši sosedu samo zato, da se bo bolj približala Evropi. To sedaj hvalabogu že počne.

Kaj pa sploh pomeni ta Evropa ali vsaj taka Evropa, kot si jo zamišljajo nekateri italijanski politiki in politiki? Vse kaže, da smo to, da so v njej nekateri narodi privilegirani in drugi manj. Take Evrope Slovenija ne potrebuje in se je mora bati. Samo enakopravnost med narodi je lahko podlaga za dobro sožitje, ki ga pa nekateri politiki v Italiji nočejo s Slovenijo, tržaški desničarji pa še posebno ne.

Že večkrat sem napisal, da ne vidim nobenega razloga za neko večjo integracijo Slovenije v Evropsko unijo, morda samo neke gospodarske razloge, pa še ti, da so majhni, mi pravi ekonomist, prijatelj, ki se spozna na te reči.

Iz preprostega razloga ne, ker pre dobro vem, da se noben Italijan ob meji ne nauči slovenščine, Avstrijec in Nemec pa še posebno ne, tudi Hrvat slovenščina ni nikdar dišala.

Ne trdim, da bi se morala Slovenija zapirati sama vase, ampak samo zahtevam, da bi nekaj več dali Slovenci na svoj ponos in sami nase. Slovenija je razmeroma čista dežela, v primerjavi z Italijo je pravi gozdni raj. Če pogledam, kako svinjsko delajo v Furlaniji z zemljo, ko vsepovsod gradijo hale in tovarne in ceste in cement in asfalt uničujeta vse zeleno, mi je jasno, da se Slovenci na tem podro-

čju nimamo kaj naučiti od Italijanov, ki so ostali brez gozdov in z velikimi gnojnicami na mestu čistih rek.

Vem, da je ekonomska podlaga temelj današnjega razvoja, a za Slovenijo ne vidim bodočnosti v gradnji tovarnih in avtocest, pa čeprav so te potrebne. Vem pa, da so ceste bolj potrebne Italijanom kot Slovincem, tako se bodo namreč hitreje peljali na Madžarsko, kot se sicer. Na Vipavskem je raje ne bi videl, dobra cesta bi bila dovolj, a jo bom, ker so se pač tako dogovorili.

Vesel sem, da ne morejo na Slovenskem kupovati Italijani in drugi tuji zemlje in hiše, tudi zato, ker imam rad mir in ne bi rad imel na vasi na Vipavskem za soseda kakega južnjaka, ki bi si sosedovo posestvo kupil s sumljivim denarjem. Pa vendar se to že dogaja na Slovenskem!

Z grozo sem spoznal, da se razprodajajo podjetja, kupujejo jih Italijani, ki potem s slovensko delovno silo bogatijo. Do tod vse lepo in prav, če ne bi bilo najhujšega: v teh tovarnah morajo slovenski delavci govoriti v italijanščini, vsi vodje so italijanski priganjači, ki venomer tulijo na delavce, naj delajo hitreje. Da ne bi kdo mislil, da sedaj lažem, naj gre v Novo Gorico na Meblo (sedaj že skoraj bivši Meblo!), kjer bo lahko sam videl, kako se italijanski pobalini derejo v italijanščini nad slovenskimi delavci, če pa mu je bližji Kranj, naj gre pogledat v bivšo tekstilno tovarno, kako na stenah visijo italijanski napisi in se morajo še Gorenjci učiti italijanščine. Mislim, da je to sramota za slovensko državo, zares sramota, katere krivce gre iskati v bivših tovariših, ki so zavozili ta podjetja in jih potem

tujcem prodali za majhne, smešne denarje in sedaj prodajajo še slovenske delovne roke. A ni sramotno za te slovenske ljudi, da morajo na svoji zemlji govoriti v italijanščini?

A se morajo res tako prodajati naši ljudje? Mar nimamo več ponosa?

Sam nisem hodil v italijanske šole, mojega očeta pa je italijanski kapucinar učil moliti očenaš v italijanščini tako, da ga je držal za lase in butal v tablo, moji stari starši namreč niso poznali italijanskega jezika, so pa zato govorili nemško, stari oče še rusko in madžarsko. Pa me oče ni nikdar učil sovraštva do Italijanov. Ponosa pa, tega pa, tega! Da sem Slovenec, da govorim slovensko in se tega zavedam, da sem ponosen na svoje korenine in se ne sramujem svoje majhne kmetije in svoje majhne Slovenije! In kje je ta ponos pri vodilnih možeh vseh strank v Ljubljani, ki vejo za take stvari in vedno molčijo?

Sramota je to! Sramota za Slovenijo in Slovence, ki so bili že od vedno v Evropi, ki imajo svoje prve pisane besede napisane že pred italijanskimi sosedi, ki imajo stoletja svojo kulturo.

Mar se splača vso dediščino in ponos prodati tujcu na svoji zemlji samo za par boljših (zares boljših?) klobas?

* * *

Srečanje med predstavniki Ssk in porabskimi Slovenci

Ob robu kulturnega večera o Slovincih v Porabju, ki je bil v ponedeljek v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, je prišlo na Repentabru na željo Slovenske skupnosti do daljšega in prirčnega srečanja med delegacijo deželne vodstva Ssk, v kateri so bili deželni podtajnik Ivo Jevnikar, deželni podpredsednik Branko Černic, tržaški pokrajinski predsednik odv. Jože Škerk in odgovorni za medmanjšinske stike v deželnem tajništvu prof. Andrej Bratuž, in zastopniki Zveze Slovencev na Madžarskem pod vodstvom predsednika Jožeta Hirnoka.

Prvo uradno srečanje med organizacijama je bilo posvečeno predvsem obširni izmenjavi informacij o položaju Slovencev v Italiji in na Madžarskem ter o vlogi Ssk in pa Zveze Slovencev na Madžarskem, ki od leta 1990 opravlja nenadomestljivo vlogo za preporod slovenske narodnostne skupnosti v Porabju.

Udeleženci so se posebej ustavili pri vprašanjih šolstva, tiska, televizije, finančnih podpor državnih oblasti za manjšinsko kulturo in zanimive ureditve v zvezi z manjšinskimi samoupravami na Madžarskem. O 14-dnevniku Porabje je posebej spregovorila njegova glavna urednica Marijana Sukič.

Predstavniki Slovenske skupnosti so izrekli gostom priznanje za dragoceno delo in voščilo, da bi z njim uspešno nadaljevali. Z veseljem so sprejeli vabilo, da obiščejo Porabje in Zvezo Slovencev na Madžarskem.

Sarajevski ratni teatar v Kulturnem domu v Trstu

Sarajevski igralci v igri Zaklonišče

Na odrskih deskah Kulturnega doma v Trstu bo v petek, 3. marca, gostoval Sarajevski ratni teatar, ki bo predstavil igro Zaklonišče (Sklonište). Gre za pretresljivo predstavo-pričevanje o obleganem mestu ter krvavi vojni na tleh nekdanje Jugoslavije. Avtorja besedila sta Safet Plakalo in Dubravko Bibanovič.

Sarajevsko vojno gledališče je nastalo maja 1992, torej kmalu po napadu na mesto. Skupina pogumnih gledaliških delavcev je sklenila, da se bo vojni uprla z umetnostjo, in tako je prišlo do ustanovitve nove skupine, ki je imela prvo srečanje prav v zaklonišču sarajevskega Teatra mladih. V takšnih razmerah se je rodila igra Sklonišče. Delo pripoveduje

o dramaturgu in režiserju, ki se skrivata v zaklonišču, z njima pa se za preživetje iz dneva v dan borita že dve starejši osebi. Jedro igre je spor med režiserjem, ki hoče kljub vsemu nadaljevati z gledališkim delom, in dramaturgom, ki ne more ustvarjati, ko pa se zunanaj dogajajo takšne grozote.

Igralci sarajevskega gledališča so nastopili že ničkolikokrat predvsem v svojem mestu — tudi v bolnicah, zakloniščih, vojašnicah, in pri tem večkrat tvegali življenje. Nekaj predstav so imeli tudi v Italiji. Vsedržavni italijanski časopisi so o njihovi igri poročali s posebnim poudarkom in naklonjenostjo. V Trst bo skupina Sarajevskega ratnega teatra prišla v petek popoldne iz Verone.

Za vse je bila »kriva« knjižica za Kocbekov jubilej

20-letnica afere, ki je pretresla Slovenijo

Boris Pahor in Alojz Rebula na večeru v Peterlinovi dvorani v Trstu (foto Kroma)

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bil prejšnji teden na pobudo Društva slovenskih izobražencev in knjižnice Dušana Černeta večer, posvečen 20. obletnici t.i. »Kocbekove afere«, ki jo je sprožila izdaja knjižice »Edvard Kocbek, pričevalec našega časa«. Napisala sta jo tržaška pisatelj Boris Pahor in Alojz Rebula za počastitev 70-letnice Edvarda Kocbeka, ki je bil izključen iz povojnega slovenskega družbenega prostora kljub svoji duhovni in moralni veličini. V knjigi je bil objavljen tudi intervju s Kocbekom, kjer je bil govor tudi o povojnih pobojih vrnenih domo-

brancev, kar je v matičnem in zamejskem prostoru povzročilo pravi potres.

Protagonista večera v Peterlinovi dvorani v Trstu sta bila prav avtorja knjige Pahor in Rebula. Povedala sta, kako je do knjige prišlo, predvsem pa sta govorila o Kocbekovi osebnosti, obravnavan pa je bil tudi problem medvojnega odpora proti okupatorju. Vsekakor je Kocbekovo vprašanje, sta še dejala, pomembno v zvezi s pomiritvijo duhov v Sloveniji, kar pa ne bo mogoče, dokler ne bosta obe strani priznali svoje krivde.

Na kolesarski dirki za 19. Trofejo ZSŠDI bodo sodelovali športniki iz 9 držav

Na sedežu kolesarskega kluba Adria v Lonjerju so prejšnji teden predstavili 19. mednarodno kolesarsko dirko za Trofejo Zveze slovenskih športnih društev v Italiji. Srečanje je potekalo v Lonjerju v Tržaškem predmestju, od koder bodo v nedeljo, 5. marca, krenili tekmovalci iz 9 držav. Do sedaj se je prijavilo 160 kolesarjev. Iz Italije bo sodelovalo 10 kolesarskih klubov, Iz Slovenije 5, iz Hrvaške 3, iz Avstrije in Rusije po eden, iz Slovaške 2, Češko in Ukrajino bodo zastopali kolesarji državne reprezentance, tržaške dirke pa se bo udeležila še selekcija iz Danske. Med pomembnejšimi športniki naj omenimo svetovnega amaterskega prvaka Danca Pedersena.

Proga bo letos nekoliko težavnejša kot prejšnja leta. Ni se sicer bistveno podaljšala — tekmovalci bodo morali prevoziti 151 km — vendar pa je v zadnjem delu napornejša, predvsem zaradi več kilometrov dolge vožnje navkreber. Dirko za 19. Trofejo ZSŠDI sta prejšnji teden predstavila organizacijski direktor tekmovanja Radivoj Pečar in predsednik kluba Adria Miran Batič. Udeleženci bodo štartali v Lonjerju ob 12.40 in se pripeljali do Barkovelj, kjer bo ob 13. uri uradni start. Peljali bodo skozi Tržič, Ronke in naprej do Gorice pa spet nazaj, najprej v devinsko-nabrežinsko občino, nato na Opčine, po strmi cesti za Bazovico bodo prevozili 2 km, nato se bodo »odpočili« med 7 km dolgem spustu. V dolinski občini bodo morali spet napeti vse sile in moči na 6 km dolgi strmi cesti, nato se bodo odpeljali v Bazovico, spet do Opčin, cilj pa je na cesti za Bazovico nad Lonjerjem. Organizatorji predvidevajo, da se bo dirka zaključila okrog 16.30. Pri organizaciji tekmovanja sodeluje tudi Društvo športnih novinarjev Slovenije - Sekcija Trst.

Potegavščina ob Prešernu

Na Goriškem se začne predpustni čas na nedeljo po sv. Valentinu. Ob Ave Mariji v Št mavru gospodinje pospravijo štruklje in so na vrsti krofi.

V letošnjem predpustnem času sem imel sejo v Ljubljani. Še prej sem se oglasil pri našem akademskem slikarju Vladimirju Lakoviču, ki mi je izročil risbo »Prešernov portret« za Nižjo srednjo šolo v Doberdolu. Seja se je vlekla in nas je na koncu nekdo iznenadil z bežigrajskimi krofi in vipavskim savinjonom. Mimogrede sem privlekel na plan tisti Prešernov portret in je ob tem vsa družina prasnila v smeh. Najprej se mi je zdelo dobro, da vsaj včasih koga zabavam, pozneje pa mi je postalo nerodno. Tedaj je nekdo povedal: »Saj vsi vemo, da je Kodelja edini Slovenec, ki je letos prebral vse govore ob Prešernovih proslavah. Vsaj nekaj koristnega je ta naredil v zamejstvu...« Šalo so kmalu obrnili na drugi tir in veseli smo se razšli.

Po poti domov se mi je le posvetilo in sem spoznal, da me je nekdo krepko potegnil za nos. V času, ko so bile Prešernove proslave, sem imel vročino. Naša zdravnica mi je odredila, da moram biti doma deset dni in da naj ne imam stike z ostalimi, drugače da ne bo prišla več, ko jo bom rabil! Seveda sem se držal navodil in bil doma. Prihajalo pa je tedaj izredno veliko pošte. Redno so prihajali izrezki ali fotokopije govorov, ki so bili na proslavah ob slovenskem kulturnem dnevu. Celotno to se mi je dogodilo, da sem dva dni pred neko proslavo prebral, kaj bodo tam govorili. Vse skupaj je bilo zame zagonetno in ko sem si le vzel čas, sem naštel samo 41 najrazličnejših govorov. To je bila prava zbirka misli, fraz, podtikanj, prerokovanj, politiziranj in kdo ve še česa vsega. Še vedno velja: »Kranjec moj mu osle kaže, pevcu vedno sreča laže, on živi, umrje brez dnarja...« (Čeprav so nekateri govorniki dobili tudi dnarce, če ne prej, ko so jim govore objavili).

Med vsemi govori pa mi je ostal v nepozabnem spominu tisti, ki je bil v kraju, ki ni ne vas in ne mesto, kjer ne govorijo niti po kraško in še manj po tržaško. Imajo pa fante, vsaj tako se dičijo, ki so že davno zapeli adijo ledih stan, so pa za njih fantje in še bi lahko našteval. Tudi sam se včasih pretihotapim na kakšno njihovo prireditev in jih občudujem, kako so složni in iznajdljivi... Na tisti Prešernovi proslavi je govornik med drugim povedal tudi to: »Premalo se zavedamo, da materinščina namreč ni neka slučajna človekova pritiklina, ki jo lahko poljubno zamenjamo kot srajco, temveč je kot barva naših las ali naše kože, skratka, sestavni del naše osebe!« — To, da to, je preprosta kmečka modrost. Napisana s preciznim medicinskim izražanjem, brez nepotrebnih fraz, tako kot je bolniku napisan prepotrben recept! — Ta misel je spadala v Cankarjev dom, naj mi to nih-

Vladimir Lakovič — Dr. France Prešeren, 1995, olje

če ne zameri! Bila pa je povedana ob naši morski obali. Hvala Bogu, da jo je nekdo povedal!

Na naših višjih šolah v Gorici smo se o njej razgovorili, res razgovorili. Nekateri dijaki so jo celo napisali v svoje dnevnike... Naj bi jo naš mladi rod ne pozabil! Vam, gospod doktor Rafko, pa hvala zanj; kot tudi Fantom izpod Grmade za proslavo, da je to misel doktor lahko povedal!

Ambrož Kodelja

* * *

Niz jazz koncertov v Gorici

Ljubitelji jazz iz Furlanije Julijske krajine, Slovenije in Avstrije so v ponedeljek, 13. februarja, napolnili veliko dvorano Kulturnega doma v Gorici. Nastopal je talentirani klarinetist Don Byron.

Ameriški glasbenik je namreč otvoril letošnja »Srečanja z jazz glasbo«, ki jih že vrsto let prireja goriška občinska uprava s strokovnim sodelovanjem društva Kappa Vu iz Vidma. Letošnji koncerti prvič potekajo v slovenskem Kulturnem domu v Gorici. Drugo glasbeno srečanje iz niza je bilo 21. februarja. Nastopila je skupina Rava-Galliano duo.

Na sporedu bosta še koncerta v okviru »Srečanja z jazz glasbo«:

Torek, 28. februarja 1995

Nastopa skupina: Carla Bley, Steve Swallow, Andy Sheppard trios (ZDA)

(Carla Bley — piano, S. Swallow — bas, A. Sheppard — sax).

Četrtek, 16. marca 1995

Nastopa skupina: Scott Henderson & Gary Willis »Tribal tech« (ZDA)

(S. Henderson — kitara, S. Kinsey — klavir, G. Willis — bas, K. Covington — bobni).

Zgoraj navedena koncerta bosta v osrednji dvorani Kulturnega doma v Gorici (Italija) s pričetkom ob 21. uri.

Za vse podrobnejše informacije se lahko obrnete na urad Kulturnega doma v Gorici (ul. Brass 20 — tel. 0481/33288).

Priredilo ga je društvo Jadro iz Ronk

Prijeten kulturni praznik za Slovence v Laškem

Društvo Jadro iz Ronk, ki povezuje Slovence iz Laškega, je prejšnji teden v občinski sejni dvorani priredilo Prešernovo proslavo, ki je kljub mrzlici sanremskega festiva privabila lepo število rojakov s Tržiškega. Zdravljico in sklepni venec pesmi je ubrano zapel Tržaški oktet, ki je ustvaril prijeto, domače vzdušje.

Proslava je bila posvečena Primorski in primorskim ženam. Gostja večera je bila goriška časnikarka in televizijska režiserka Dorica Makuc, ki je prisotnemu občinstvu predstavila svoje delo z naslovom Aleksandrinke. Knjiga je izšla pri Goriški Mohorjevi družbi, avtorica pa v njej obravnava pozabljeni in prezrti poglavje iz primorske polpreteklosti zgodovine. Dorica Makuc je na osnovi spominov in pričevanj zbrala nekaj pretresljivih življenjskih zgodb deklet in žena, ki so konec prejšnjega in v začetku tega stoletja šle za več let služiti v Egipt, kjer so bile v glavnem varuhinje otrok bogatih meščanskih družin. Doma so pustile svoje, tudi svoje otroke in može. Največ se jih je zaposlilo v Aleksandriji — odtod tudi njihov naziv.

Dorica Makuc je s pristranskimi besedami povedala, kako je knji-

ga nastajala, ter izpričala grenko življenjsko zgodbo več tisoč Primork, ki so s svojo veliko žrtvijo omogočile družinam preživetje. Avtorico Aleksandrink in njeno delo je občinstvu predstavil član društva Jadro Davorin Devetak. Povedal je, da ima Dorica Makuc za sabo izvirno in bogato filmografijo dokumentarcev in reportaž, ki jih je pripravila za RTV Slovenija. Lotila se je različnih tem — manjšinske skupnosti po Evropi, slovensko izseljenstvo, družbeni izobčenci itd.

Pripoved avtorice je dopolnil Marko Tavčar, ki je predstavil tudi ostale knjige Goriške Mohorjeve družbe, med temi zbirko spominov tigrovca Zorka Jelinčiča ter ponatis zgodnjih del letošnjega Prešernovega nagrajenca Alojza Rebule Vinograd rimske cesarice.

Predsednik društva Jadro Karlo Mučič pa je omenil tudi drugega Prešernovega nagrajenca iz zamejstva Sergeja Verča, ki živi v Trzinu. Ob koncu sta občinstvo pozdravila še predstavnik Slovenije, in sicer predsednik Slovenskih krščanskih demokratov in prvi ministrski predsednik samostojne države Lojze Peterle ter konzul Republike Slovenije v Trstu Tomaž Pavšič.

Predstavitev Krajevnega leksikona Slovencev v Italiji za Goriško

V mali dvorani Kulturnega doma v Gorici so prejšnji teden predstavili 2. knjigo krajevnega leksikona Slovencev v Italiji za goriško pokrajino. 1. knjiga, ki je izšla leta 1990, je namreč obravnavala tržaško pokrajino. Izid krajevnega leksikona Slovencev v Italiji za Goriško so omogočile Narodna in študijska knjižnica (NŠK), Slovenski raziskovalni inštitut (SLO-RI) in založba »Devin-Mihelač«. Na predstavitvenem večeru so spregovorili ravnatelj SLO-RI-ja prof. Emidij Susič, prof. Nevica Budal, urednik in avtor 2. knjige prof. Aldo Rupel in predstavnik založbe Jaro Mihelač.

Prof. Emidij Susič je uvodoma dejal, da je pobuda za izdajanje Krajevnega leksikona Slovencev v Italiji (KLSI) znak življenjskosti slovenske narodnostne skupnosti. Knjiga je mejnik in pomembna razglednica v albumu slovenske zgodovine.

Jaro Mihelač je v imenu založbe izrazil veselje nad izidom, pa tudi nad nastankom založbe »Devin«, ki, kot je rekel, nadaljuje tradicijo Založništva tržaškega tiska (ZTT). Za Slovence v Italiji je KLSI bistveno važnejši kot Enciklopedija Slovenije za matične Slovence. Mihelač se je tudi zahvalil tiskarni in Ministrstvu za

kulturo Republike Slovenije za finančno podporo.

Prof. Nevica Budal je dejala, da je izdajala KLSI programirano nadaljevanje in dopolnjevanje Krajevnega leksikona Slovenije, ki ga je izdal dr. Roman Savnik, s podatki o zamejstvu. Že sam dr. Savnik je začel s tem, v Italiji pa sta si to breme prevzela NŠK in SLO-RI. Za knjigo o goriški pokrajini je poskrbel Aldo Rupel z 41 sodelavci, ki so imeli precej težav, predvsem zaradi razpršenosti Slovencev v goriški pokrajini. Delo, je še dejala prof. Budalova, obravnava Goriško z vidika njene upravne ureditve. Upoštevani so bili vsi kraji. Najbolj natančno je obravnavana občina Gorica, manj podrobno pa občine, kjer je številčna prisotnost Slovencev šibkejša. V knjigi pa je tudi 13 zemljevidov. Posebno pozornost so avtorji posvetili šolstvu, društvom, vplivnim verskim ustanovam in NOB. Važnejše osebnosti niso obravnavane podrobno, saj o njih izčrpno piše že Primorski slovenski biografski leksikon (PSBL), katerega zadnji snopič je lani izšel pri Goriški Mohorjevi družbi. V goriškem leksikonu je še 120 tabel in grafikonov ter izbor 245 dokumentarnih fotografij in reprodukcij.

Prof. Aldo Rupel je orisal okoliščine, v katerih je do knjige prišlo, zaustavil se je pri problemih, na katere je naletel pri obravnavanju goriške pokrajine, saj je po njegovem mnenju prepad med mestom in okolico na Goriškem neprimerljiv s tržaško situacijo. Nadalje, je dejal prof. Rupel, na Goriškem timsko delo ni bilo možno zaradi tega, ker ni bilo na razpolago struktur, ki so v Trstu pa tudi zato, ker na Goriškem ni ljudi, ki so za tako delo usposobljeni. Nazadnje je prof. Rupel povedal nekaj stavkov o današnjem stanju slovenske etnične meje na Goriškem.

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu bo v ponedeljek, 6. marca, literarni večer s predstavitvijo pesniške zbirke Anice Perpar »Limono-vec«.

O delu bo spregovoril kritik Denis Poniž. Začetek ob 20.30.

Občinske volitve v Zgoniku, na Repentabru, v Dolini, Doberdobu, Sovodnjah in Števerjanu bodo po vsej verjetnosti 23. aprila. V vseh teh občinah so že v teku priprave na pomembno volilno preizkušnjo.

Družinska psihološka knjižnica

Kako živeti s stresom (dr. Peter Tyrer)

Tihi stres je opravil svoje. Težave so zdaj precej hujše, kot bi bile, če bi stres pokazali navzven.

Najpogostejša sestavina škodljivega stresa je pretirana zaskrbljenost. Kratkotrajna zaskrbljenost je včasih koristna, čeprav se nam zdi neprijetna. Študent, ki se uči za izpit, bo delal bolj marljivo, če ga skrbi neuspeh. Novinar, ki ga tarejo skrbi, ker mora za naslednjo izdajo svojega časopisa pravočasno oddati zgodbo, bo najbrž delal hitreje.

Če pa huda tesnoba traja dlje časa, se spremenimo v nebolj senco sebe samih. Popadljivi smo pri vseh, razen pri sebi, odkrivamo napake in se spuščamo v malenkostne prepire. In čeprav smo sami nase jezni zaradi svojega vedenja, si ne moremo kaj, da se ne bi še naprej tako vedli. Smilimo se sami sebi, najraje bi se zajokali, prihodnost se nam zdi brezupna in povsem brezvoljni postanemo. Zaradi tega se slabše obvladujemo kot prej in namesto da bi se spremembi prilagodili, vse skupaj poslabšamo. Torej kako si lahko pomagamo?

Če bi radi vedeli, ali je stres vaše-ga življenja zdrav ali škodljiv, vam ne kaže drugega, kot da za merilo vzamete same sebe. Ključ je vaša osebnost. Nekateri ljudi muči stres, čeprav v njihovem življenju vse teče gladko.

Imajo zanimive službe, so srečno poročeni, imajo čudovite otroke in so telesno zdravi. Na njihovem zasebnem nebu ni videti oblaka — in vendarle kažejo simptome stresa. Zakaj? Zato, ker v svojem življenju ne vidijo smisla.

Kadar se znajdemo pred problemom, lahko storimo dve: lahko ga rešimo in premagamo ali pa se mu izognemo; ali si, kar je še boljše, v življenju poiščemo zavetje, ki nam tako zelo ustreza, da na resne probleme sploh ne naletimo. Pot, ki jo bomo ubrali, je v veliki meri odvisna od naše osebnosti. Kadar ste pred kako odločitvijo, je najboljša, če se odločite tako, da boste v čimvečjem skladu z okoljem. Darwin je spočetka v svoji teoriji uporabljal frazo »preživetje najbolj prilagojenih« in je »najbolj prilagojene« šele kasneje zamenjal z »najsposobnejšimi«. Če se zmorete uspešno

prilagajati, imate v rokah najboljše zdravilo za vaš stres. Seveda ne gre za zdravilo v pravem pomenu besede, saj z njim odstranite vzrok, ne pa zdravite bolezni. Je že tako v življenju: najboljši način je tisti, ki zahteva največ truda. Precej lažje se je slepiti, da s stresom povezana bolezen ni osebni, temveč medicinski problem, saj se tako znebite odgovornosti. Za probleme, ki jih povzroča stres, ni lahkih rešitev, saj ima vsak osebni stres svoje posebne značilnosti, zato je tudi idealno zdravljenje individualno, skrbno prirojeno za vsak problem posebej. Za premagovanje stresa je pogosto potrebna precejšnja iznajdljivost in je treba ubrati povsem novo pot. Stresa velikokrat ne premagamo popolnoma, ker se z njim spopadamo na star način. Naše misli večinoma romajo po utečnih kolesnicah kot kolesa tramvaja in to nam prihrani precejšnjo mero nepotrebnega stresa. Do škodljivega stresa pride, kadar nam te kolesnice ne ustrezajo več in se moramo utiriti v nove. To pomeni misliti-misliti pa pomeni trdo delati.

Ugotavljanje stresa je šele začetek problema, ne njegov konec, in čeprav je pot do rešitve še tako zavita, je vredna potovanja.

Jelena Stefančič
(Konec)

Slovenska manjšina v prehodnem obdobju

Pokrajinski svet Slovenske skupnosti je prejšnji teden imel prvo letošnje sejo na novem strankinem sedežu v ulici G. Gallina v Trstu. Razpravljala je o številnih vprašanjih, ki od blizu zadevajo manjšino tako na območjih posameznih občin kot na pokrajinski in deželni ravni. Po uvodnih besedah predsednika dr. Škerka je pokrajinski tajnik dr. Močnik poročal o sedanjem političnem stanju s posebnim ozirom na bližajočo se upravne volitve. V razpravo, ki je sledila, so posegli številni člani sveta, ki so podrobneje osvetlili posamezne probleme in nakazali zadevne rešitve. Do izraza je prišla tudi ugotovitev, da je slovenski življenjski kotak v zadnjem obdobju izpostavljen različnim pritiskom in izzivom. To med drugim dokazuje, da manjšina preživlja kritično prehodno obdobje, v katerem se bodo morali nezdravi pojavi nujno izpeti, vse konstruktivne sile pa povezati.

Ena osrednjih točk razprave so bila vprašanja, povezana z bližnjimi upravnimi volitvami v treh okoliških občinah (Zgonik, Repentabor in Dolina), kjer so slovenski občani še v večini. Potrjena so bila stališča strankinega vodstva, da je pri tem potrebna predhodna koordinacija med slovenskimi političnimi skupinami glede sestave programov in list ter izbire županskih kandidatov. To je še toliko bolj potrebno, ker utegnejo biti istočasno z občinskimi tudi pokrajinske volitve. Slednje bodo razpisane, kakor hitro se bo ustavno sodišče izreklo o novi porazdelitvi pokrajinskih volilnih okrožij.

Člani sveta so bili nadalje seznanjeni z zelo intenzivnim prizadevanjem manjšine, da bi po eni strani vprašanje slovenske manjšine v Italiji prodrla v širšo javnost tako v državi kot v mednarodne kroge, po drugi pa, da bi ustvarili pogoje za enotno nastopanje manjšine same. V ta dolgoročni okvir spada predlog o ustanovitvi Narodnega sveta, ki je sicer naletel na splošno načelno odobravanje, a mu nekateri dejavniki manjšine dejansko nasprotujejo, poudarja tiskovno poročilo Slovenske skupnosti.

Prav tako je bil svetu predstavljen program pobud v sodelovanju s Krožkom Šček v prihodnjem mesecu, na katerih bodo sodelovali vidni predstavniki južnotirolske nemške manjšine in mednarodnih manjšinskih organizacij. Na ta srečanja Ssk že sedaj opozarja vse rojake in jih vabi, da se jih udeležijo.

Poleg tega je pokrajinski svet razpravljal še o zajamčenem zastopstvu v izvoljenih telesih, o šolski problematiki v luči zaščite po posebnem statutu Londonskega sporazuma, o novih predlogih za upravljanje Kraškega parka, o vložitvi skupnega zaščitnega osnutka v parlamentu, o dvojezičnih napisih v tržaški občini in na hišni cesti iz pristanišča na Kras.

Deželni tajnik Slovenske skupnosti Breclj v gosteh v Reziji

Župan v Reziji Luigi Paletti je v teh dneh imel v gosteh tajnika Ssk Martina Breclja in devinsko-nabrežinsko podžupanjo Vero Tuto Ban. V daljšem in pristranskem pogovoru je Paletti predstavil položaj v svoji občini in prizadevanja krajevnih upraviteljev, da bi ga vsestransko izboljšali. Med drugim je z zadovoljstvom ugotovil, da se je demografski padec po dolgi letih v Reziji ustavil in da so zaznavni znaki novega življenjskega utripa na vseh področjih, pa čeprav je tudi težav še vedno veliko. Sedanja upravitelja se bodo na skrajšnjih občinskih volitvah po vsej verjetnosti ponovno predstavili, da bi dosežene rezultate po petih letih naporega dela utrdili.

Predstavnika Ssk sta izrazila Palettiju priznanje za uspešna prizadevanja njegove občinske uprave za vsestranski razvoj občine, od gospodarskega pa vse tja do kulturnega in etničnega področja. Na srečanju je nadalje tekla beseda o nekaterih splošnejših problemih celotne slovenske manjšine v Italiji, pa tudi o predlogih in prizadevanjih Ssk za njihovo reševanje.

Ob koncu srečanja so se rezijski župan ter predstavnika Ssk dogovorili, da bodo v bodoče še okrepili medsebojne stike in sodelovanje.

Samospevi Štefana Maurija

Prejšnji ponedeljek 20. februarja je bil na sporedu prvi koncert v nizu šestih programiranih glasbenih prireditev Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel v Gorici. Na sporedu so bili samospevi Štefana Maurija na besedila Alojza Gradnika. Nastopili so Tanja Kuštrin (sopran), Jože Kores (tenor), Marko Kobal (bariton), Zdravko Perger (bariton), Juan Vasle (bas). Pri klavirju je bil Hubert Bergant, kontrabas je igral David Šuligoj. Avtor je novogoriški rojak, večina vokalnih solistov deluje v mari-borski oz. ljubljanski operni hiši. Skladatelj Mauri je tu predstavil štirinajst samospevov, kjer pesnikovi verzi zazvenijo v glasbeni govoric. Ta je originalna, sicer v glavnem temna in moderno obarvana, vendar zanimiva. Glasbenega večera se je udeležilo lepo število ljubiteljev glasbe; nastopajoče in avtorja je publika topla nagradila. Prihodnji koncert bo 12. marca v goriški stolnici z ljubljanskimi madrigalisti.

Novi BIC Center v Gorici

V Gorici so odprli tako imenovani BIC (Business Innovation Center), od katerega si oblasti na Goriškem obetajo novih poslov med Italijo in državami v vzhodni Evropi, zlasti s Slovenijo in Hrvaško. Ob tej priložnosti je prišlo do diplomatskega incidenta med Italijo in Hrvaško. Na mejnem prehodu pri Rdeči hiši je finančni stražnik skoraj tri četrt ure zadržal hrvaška ministra, ki sta bila namenjena v Gorico, kamor sta bila povabljeni. Ministra sta potovala z diplomatskima potnima listoma. Iz protesta nista hotela nadaljevati poti v Italijo, temveč sta se vrnila v Zagreb. Italijanska vlada se je morala za incident opravičiti. Kaj pa je bilo z »marljivim« stražnikom?

Močnik predsednik urbanistične komisije

Tržaški občinski svetovalec Peter Močnik je bil prejšnji teden izvoljen za predsednika komisije za urbanistiko. Prejel je 11 od možnih 15 glasov. Močnik, ki je tudi tržaški pokrajinski tajnik Slovenske skupnosti, je bil izvoljen na listi Demokratskega zavezništva. 6. komisiji tržaške občine doslej še ni predsedoval noben Slovenec.

V četrtek, 2. marca 1995, ob 18.00 uri, bo v Galeriji Kulturnega doma v Gorici (ul. I. Brass 20) odprte zanimive razstave »Idrijske čipke«, ki bo odprta do ponedeljka 20. marca.

Razposajen 28. kraški pust

Na Opčinah je prejšnjo soboto potekal živahen 28. pustni sprevod, ki se ga je udeležilo osem vozov in štiri skupine mask. Zmagal je alegorični voz iz Bazovice, ki je nastopil z geslom: »Peta dinastija faraon Berlusconi«. Skupina iz Bazovice je pripravila veliko sfingo, ki so jo »sužnji« ročno vlekli, sledila pa ji je velika piramida s kopico malih zlatih piramid. Bazovski faraon Berlusconi je slavil še eno zmago in sicer na pustnem sprevodu, ki so ga v mestnem središču priredili odborništvu za šport tržaške občine, Odbor Trst 2000 in Trgovinska zbornica. Na sliki (foto Kroma): zmagoviti bazovski alegorični voz.

Kapitali bežijo iz Italije

Vlada ministrskega predsednika Lamberta Dinija je odobrila napovedani »finančni manever«, ki je ena štirih njenih programskih točk. Finančni manever je zdaj predmet razprave v parlamentu. Ostale tri programske točke so: novi deželni volilni zakon, ki je že bil odobren, zagotovitev »enakih pogojev« v javnih občinah, zlasti v radijskih in televizijskih medijih, in reforma pokojninskega sistema. O zadnji točki svojega programa se vlada pogovarja s sindikati delavcev in predstavniki delodajalcev.

Predsednik Dini pa si verjetno ni predstavljal, da se bo znašel sredi najhujše italijanske valutne krize. Nemška marka je na začetku tega tedna dosegla v Italiji nov višek: veljala je nič manj kot 1142 lir, okrepila pa se je tudi vrednost ameriškega dolarja, ki

je veljal 1671 lir. Že prejšnji teden je osrednja emisijska banka zvišala za 0,75 odstotka diskontno mero, tako da zdaj znaša 8,25%. To pomeni, da je denar v Italiji dražji, saj so vse banke morale zvišati obrestno mero.

Medtem je predsednik republike Scalfaro še dalje predmet zelo ostrih napadov celotnega »pola svoboščin«. Najhujši očitki prihajajo od Berlusconija in bivšega demokristjana Casinija. Scalfaro naj bi bil odgovoren za »prekucstvo« in naj bi bil proti razpustu parlamenta in razpisu novih volitev. Slednje zahteva predvsem Berlusconi. Zelo velika napetost v razmerju Scalfaro-Berlusconi je eden glavnih vzrokov, da kapital beži iz Italije. V tujino ga ne odnašajo le tujci, temveč tudi vedno večje število domačih varčevalcev.

Msgr. Kazimir Humar osemdesetletnik

Dne 28. februarja letos je dopolnil 80 let starosti znani slovenski goriški duhovnik msgr. Kazimir Humar. Slavljence se je rodil v Vrtojbi na pragu vojnega spopada med Avstrogrsko in Italijo na bližnji soški fronti, gimnazijo je obiskoval v goriškem Malem semenišču, teologijo pa na Gregorijani v Rimu in tam tudi doktoriral. V duhovnika je bil posvečen v Gorici 18. junija 1940, služboval je nato kot kaplan v Komnu in kot župnijski upravitelj v Opatjem selu.

Leta 1943 je bil imenovan za stolnega vikarja v Gorici in odtlej je njegova službena in življenjska pot tesno povezana s tem mestom, zlasti pa še z usodo slovenskega ljudstva, ki živi v njem. Poleg dušnopastirskih dolžnosti je deloval predvsem na časniškem in kulturnem področju, saj

ga že leta 1945 najdemo med ustanovitelji tednika Slovenski Primorec, leta 1949 pa tednika Katoliški glas, ki mu je dolga desetletja kot urednik daljal odločujoč pečat in v njem po svojih močeh sodeluje še danes. Deloval je tudi pri Katoliškem tiskovnem društvu, v vodstvu Zveze slovenske katoliške prosvete, kot profesor in katehet na slovenskih šolah v Gorici. Od pok. msgr. Mirka Brumata je prevzel duhovno vodstvo Marijine družbe v Gorici, bil je ustanovitelj in dolgoletni duhovni vođa slovenskih goriških skavtov, mnogo se je posvečal skrbi za misijone. Večkrat je v primeru potrebe priskočil na pomoč v okoliških župnijah, npr. kot župnijski upravitelj v Sovodnjah, Števerjanu in Rupi.

Leta 1993 je bil imenovan za kanonika goriškega stolnega kapitlja,

goriški verniki pa si skoraj ne znajo predstavljati stolne cerkve brez msgr. Humarja, kjer skrbi za spovedovanje in slovensko bogoslužje. Slavljencu ob častitljivem jubileju iskreno čestita tudi naš list.

Prešernov večer v Gorici

V nizu predstavitev novih knjig je bil v petek, 24. februarja, v prostorih Katoliške knjigarne v Gorici večer s predstavitev knjige »France Prešeren (1800-1849)«, ki jo je napisal akad. prof. Boris Paternu. O tem delu je izčrpno govorila Lojzka Bratuž, ki je osvetlila glavne teme Paternujevega dela. To je sicer izšlo najprej v nemškem jeziku in tako hotelo seznaniti s Prešernovo poezijo germanski svet. Zato bi bilo primerno, če bi prišlo tudi do italijanskega prevoda, saj bi to veliko pomenilo za seznanjanje italijanskega kulturnega sveta. Nato je spregovoril avtor sam, ki je prikazal in izpostavil vrsto problemov, ki so vezani na delo, obenem pa samo pesnikovo umetniško osebnost in njegov pomen v slovenski literaturi.

Večer je uvedla in zaključila prof. Marija Češut, v začetku pa je bil na sporedu lep glasbeni uvod. Številno občinstvo je z zanimanjem sledilo celotnemu izvajanju in s tem potrdilo veljavnost podobnih večerov.

Udeležene

P.S. Kot na žalost že večkrat v zadnjem času tržaška slovenska radijska postaja ni imela za umestno poročati o prireditvi, kar kaže vsekakor negativno nepozornost do kulturnega delovanja na Goriškem. Pridno pa beleži pustne manifestacije...

V petek, 10. marca, bo ob 20. uri odprtje in blagoslovitev prostorov v Ul. G. Gallina 5/III v Trstu, kjer ima svoj novi sedež Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček in kamor se je iz Ul. Machiavelli 22 preselila tudi Slovenska skupnost. Slovenska skupnost vabi svoje člane, somišljenike in predstavnike k udeležbi.

Umrli je nekdanji poreško-puljski škof Nežić

1. februarja t.l. so v Poreču pokopali upokojenega poreško-puljskega škofa msgr. dr. Dragutina Nežića. Pokojnik je bil rojen leta 1908, v mašnika je bil posvečen leta 1930 v Zagrebu, teologijo pa je študiral tudi na Gregorijani v Rimu, kjer je leta 1935 doktoriral. Prišel je poučevati na teološki fakulteti v Zagrebu, od leta 1939 – 1941 je bil hišni duhovnik hrvaškega Zavoda sv. Hieronima v Rimu, nato pa je deloval v bogoslovnem semenišču v Zagrebu.

Novembra 1947 je bil imenovan za namestnika apostolskega administratorja dela tržaško-koprške škofije v Jugoslaviji, naslednjega leta je postal apostolski administrator te cerkveno-pravne enote, leta 1949 pa je bil imeno-

van še za apostolskega administratorja poreško-puljske škofije. Za naslovnega škofa je bil posvečen leta 1950 v Pazinu, kjer se je že prej tudi naselil in tja prenesel sedež svoje uprave. Leta 1951 je slovenski del tržaško-koprške škofije predal msgr. Antonu Vovku in je od takrat dalje ostal le še administrator hrvaškega dela pazinske administrature. Papež Janes XXIII. ga je leta 1960 imenoval za rezidencialnega škofa poreško-puljske škofije, obenem pa je še obdržal upravo apostolske administrature Pazin. Sodeloval je v pripravi na II. vatikanski koncil v komisiji za apostolat laikov. Leta 1969 se je preselil iz Pazina v Poreč in se tam naselil v škofijski palači. Z dokončno ure-

ditvijo cerkvenih meja leta 1977 na Primorskem in v Istri je bila poreško-puljski škofiji priključena tudi dotedanja pazinska administratura, ki je obsegala ozemlje tržaško-koprške škofije na Hrvaškem.

Škof msgr. Dragutin Nežić je bil upokojen leta 1988, ko ga je nasledil msgr. Antun Bogetić. Pogreba msgr. Nežića v Poreču se je udeležil kardinal Franjo Kuharić, poleg njega še več drugih škofov, med njimi tudi koprski škof msgr. Metod Pirih. Pokojniku se je zahvalil za večletno upravljanje slovenskih župnij v Istri v prvem povojnem času, prav tako za dalj časa trajajoče gostoljubje, ki ga je tudi slovenskim gojencem nudilo malo semenišče v Pazinu.

Janko Jež

SPOMINI (29)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Leta 1797 je bilo konec Beneške republike in je Rezija prišla pod avstrijsko oblast. Pisanje v domačem narečju je postalo že navada pri duhovščini. Ohranjeni so rokopisi v rezijanski duhovnikov Janeza Miullija z Njive, Odo-rika iz Solvice (1794-1845). Leta 1838 je začela nastopati znana rezijanska folklorna skupina. Leta 1841 sta Rezijo obiskala ruski filolog Izmail J. Seznevs-ki in slovenski pesnik Stanko Vraz, pristaš t.i. ilirizma.

Leta 1866 je Italija po spornem plebiscitu zasedla Rezijo in Nadiške doline. Pred plebiscitom je bila obljubila, da bodo Rezijani in Benečani dobili nazaj vse pravice, ki so jih uživali pod beneško republiko. To dokazujejo ohranjeni lepaki iz tedanjega časa! Tako je prebivalstvo stoodstotno glasovalo za Italijo proti Avstriji. V zahvalo pa so nova italijanska oblastva odprla v Špetru namesto obljubljenega slovenskega učiteljskega italijansko, ki je še danes sredstvo sistematičnega raznarodovanja tamkajšnjih Slovencev.

Leta 1873 je Rezijo obiskal ruski lingvist in etnograf prof. Jan Baudoin de Courtenay. Njegova zasluga je, da je tamkajšnja slovenščina zaslovela med evropskimi slavisti kot najstarejši knjižni izraz ne samo slovenščine, ampak sploh kakega še živega slovanskega jezika. Leta 1875 je prof. Courtenay iz-

dal prvi slovenski katekizem v rezijanščini. Leta 1880 so domačini dobili prvo osnovno šolo, seveda italijansko.

Važen je podatek, da je leta 1883 ruska muzikologinja Ella von Schultz Adajewsky po obisku v Reziji uglasbila in nato natisnila v Petrogradu rezijanske pesmi in plese. Leta 1941 so v občinskih uradih nehali pisati poleg imena in priimka tudi **ulgo** vzdevke prebivalcev. Leta 1955 pa so v središču Rezije Ravenci podrli na trgu ogromno, več stoletij staro lipo, okrog katere so se domačini zbirali in odločali o svoji usodi.

Sto let po plebiscitu sva se s prof. Jožetom Umekom v imenu Slovenskega šolskega sindikata v Trstu javila na prosvetnem ministrstvu v Rimu. Sprejel naju je ministrov namestnik Elkan. Minister Aldo Moro je namreč bil odsoten. Pojasnil sem mu, da Rezijani in Beneški Slovenci že sto let čakajo, da bi Italija začela spoštovati obljubo, ki jo je bila dala glede ustanavljanja šol v slovenskem jeziku in da je zato napočil skrajni čas, da mlada italijanska republika spoštuje obveze, ki jih je italijanska kraljevina obljubila Slovincem ob plebiscitu pred enim stoletjem. Pri tem me je državni podtajnik prekinil in vsekaj: »E adesso basta! Jaz pa sem se takoj navezal na plebiscit in ostro odgovoril: »Si, e adesso basta!«

Jezikoslovec Tine Logar je skupaj z našim Pavlom Merkujem najboljši poznavalec rezijanskih in beneško-slovenskih narečij. S Tinotom Logarjem in Milkom Matičetom sem se seznanil s posredovanjem prof. Bruna Meriggija. Z njima in z Meriggijem sem se večkrat sestel v Ravenci (Prato di Resia) v Reziji ali pa v Nadiških ali Terskih dolinah. Bili smo v stiku z videmskim središčem »Patrie dal Friûl«. V začetku nas niso kaj prijazno sprejeli. Upravnik ustanove nas je celo napadel, češ da prihajamo vohunit v interesu beograjske vlade, ki bi rada dokazala svetu, da so Rezijani in Benečani Slovenci,

Ambrož Kodelja *Domobranci iz Tolminske in brezna* (3)

DESCLA - Panorama

Pogled na Deskle

Ob koncu tega zapisa bi se spomnil na dva vira ali dogodka, ki sta vsekakor zanimiva za proučevanje domobranske zgodovine na Tolminskem in v Baški Grapi.

Dne 5. VI. 1987 smo v župniji Deskle predstavili tipkopis župnijske kronike, ki jo je napisal župnik Filip Kavčič in obsega obdobje od leta 1757 do leta 1966. Gospod Kavčič je kroniko začel pisati po naročilu koprškega škofa dr. Janeza Jenka po birmi in kanonični vizitaciji 14. avgusta 1966. leta. V poglavju »Spomini na drugo vojno« piše: »Na bojišču so bili kot tretji domobranci. Spočetka so taborili na postaji v Anhovem, proti koncu vojne so se preselili v Deskle, v hišo, kjer je sedaj postaja Ljudske milice. Med njimi so bili nekateri idealni fantje. Dva sta bila bogoslovca. Komunizem s precedenti ruske in španske revolucije je domobrancem pognal strah v kosti. Bili so križarji, ki so se zbirali v boj proti komunizmu. Toda niso bili vsi tako idealni. Med njimi so bili tudi ljudje, ki so

z domobranstvom skušali braniti svoje družbene in gospodarske pozicije, ki so se z vojno začele majati. Velik pogrešek domobranec je bil, da so se z nacisti in fašisti vojaško povezali. Svojo politično zmoto so drago plačali: štiri so ujeli v Anhovem, nekaj pa so jih obesili v Tolminu, med njimi tudi dobrega bogoslovca Leskovca.«

Ta zapis nam osvetljuje delovanje domobrancev v zadnji postojanki v Soški dolini, v Desklah. Tako lahko pridemo do novega poboja domobrancev, o katerem se ni, vsaj od sedaj, pisalo.

Na še en dogodek bi opozoril. Bilo je v maju na nedeljo, ko smo se zbrali v Desklah pred Zimičevim gostilno. Verjetno je bila zadnja ali predzadnja nedelja maja 1945. Partizani so od nekod prinesli harmoniko in se je kar na cesti začelo nekakšno vaško slavlje. Mi otroci smo se ob vsem tem zabavali in igrali. Dve deklici sta kdo ve od kod privlekli staro kolo in se učili voziti. Ko se tako vozita proti Rodežu, pridrvita nazaj in

zakričita: »Partizani, bežite, domobranci gredo!« Partizanski poveljnik ju je skušal pomiriti in eno je celo hotel oklofutati... Kmalu zatem se je res prikazala skupina domobrancev in so jih na trgu v Desklah pred gostilno partizani razorožili. Povedali so, da so bili namenjeni »na Gorico«. (Gorica tedaj je bila že partizanska! Kaže, da niso imeli povezave s centralo in so se kar sami odpravili iz Tolmina na pot.) To domobransko četo so v glavnem sestavljali mladoletniki. Samo nekaj je bilo starejših. Spominjam se mame, ko je vzdihnila: »Moj Bog, od kod pa so pobrali te pobče?« in začela je jokati... Še danes jo vidim, ko sedim v razredu in imam pred seboj petnajst in šestnajstletnike.

Kaže, da je bila resnica, kar so mi pozneje pripovedovali v Baški Grapi: starejši moški so bili v italijanski vojski; kar jih ni bilo, so bili pri partizanih in doma so bili v glavnem otroci ali pa odrasla-joči dečki. Prav te dečke so tik pred koncem vojne polovili domobranci. Nekateri mame, ki sem jih pokopal, so jih še vedno čakale. Bile so trdno prepričane, da so ostali živi, da so ali v Kočevski Reki ali pa na Golem otoku... Ta domobranski vod so partizani odpeljali iz Deskel proti Grlevšču in nato naprej proti Banjski planoti. Kam? Ko smo nekoč kosili tam pod Vodiciami v Molikuniku, kjer je mali studenček, ki je bil v naši senožeti presahnil, sem hotel po vodo v potok, ki je na koncu doline, a mi stric in oče nista dovolila, češ da tam starši... Mogoče sta vedela, kaj tudi o tem? Lahko se je dogodilo, da so te otroke pobili in je tam novo grobišče? Kdo to ve? Kaj več si nisem nikoli upal vprašati niti očeta, še manj pa strica, ki je bil terenec... Po vsem sklepam, vsaj danes, da sta nekaj vedela. Kaj?... O vsem tem nista hotela obširneje govoriti, ker se nista nikoli strinjala za marsikatero potezo, ki je bila v našem oko-

lju narejena med vojno na partizanski strani...

Ob koncu morda tudi ta ugotovitev, ki pa le ni nepomembna. Večina zajetih domobrancev v Solkanu 30. aprila 1945 in maja v Desklah 1945 je bila **mladoletna**. Ne osporavam, da so bili med njimi tudi starejši, zlasti partizanski dezerterji, kot tudi oni, ki so jih partizani nasilno poslali k domobrancem, da so jim pošiljali določene podatke. Gotovo je bilo med njimi tudi nekaj takih, ki so v domobrance vstopili prostovoljno. Nekateri preživeli domobranci, ki so ob tem napadu pri Mrzleku zbežali in se rešili z begom v Gorico in nato v Argentino ali Južno Ameriko, so mi pripovedovali, da so glavnino, ki je bila tedaj zajeta, sestavljali mladoletniki, manj spretni vojaki, in starejši, pa tudi takšni, ki so vedeli, da jim partizani ne bodo naredili nič.

Naj bo ta zapis v spomin na vse tiste mame iz Baške Grape, ki sem jih pokopal, pa so mi ob združenju srečanju običajno rekle tako: »Moj sin, ki so ga mobilizirali domobranci, se bo vrnil... vem, da je živ... Vi pa mu povejte, da sem ga čakala...« Prikrajšana pa jim je bila resnica, da je bil ustreljen in vržen v eno od omenjenih treh brezen. Verjetno bo to brezno Zagomila pri Grgarju? Vse bo ostalo samo ugibanje kot tudi nečasten spomin na našo narodno polpreteklo zgodovino...

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega tiska v Italiji

ne pa potomci zelo starih ruskih priseljencev. Skliceval se je na razne domače legende, na primer o dveh ruskih knezih, ki naj bi jih vodili v te kraje, in tudi o slovenski kraljici, ki naj bi jim vladala. Pozabil sem ime tega ozko-srčnega furlanskega trikolorista, ki je zaslovel kot največji lastnik in zbiralec starih rezijanskih in beneško-slovenskih mask, ki naj bi po njegovem bile seveda furlanske. Med njimi sem videl tudi krinko, premazano z italijansko trikoloro, s katero so domačini v pustnem času smešili trikoloriste.

V Reziji smo z Meriggijem in Matičetovim prebili dva dni. V spremstvu domačega župnika smo hodili na obisk k posameznim družinam, kjer so nas po stari slovenski navadi pogostili s kruhom in vinom, nakar so nam starejše ženske, ki so prišle tudi iz soseščine, zapele stare viže. Vse to je Milko Matičetov snemal na trak. To je počel tudi v neki farni cerkvi med mašo, ko so verniki peli stare slovenske obredne pesmi.

Pri obedu sem sedel v gostilni »Pod lipo — Al Tiglio« pri mizi z učiteljico, ki je prihajala od daleč poučevati slovenske otroke v italijanščini in v italijanskem duhu. Vprašal sem jo, kako more učiti otroke v prvem razredu (to je bil namreč njen razred), ko ne pozna materinščine otrok. Dejala je, da je bila v začetku v velikih škripcih, a da ji je uspelo pritegniti pozornost prvošolcev, ko je poklical v razred šolarje višjih razredov, ki so se italijanščine bili že privadili in ki so nastopali kot tolmači. To je zares odlična pedagoška metoda!

Večerjal pa sem z ostalimi prijatelji v županovi gostilni, skupaj z drugimi domačini. Postregli so nam z domačimi žlikrofi, ki so boljši od idrijskih. Navzoč je bil tudi mlad tehnik s pokrajinske uprave v Vidmu. Govoril je lepo

slovenščino. Prevzel nas je, ko je v knjižni slovenščini imenoval veliko števil ozvezdij. Mene je bilo zares sram, kajti poznam slovenska imena samo za nekaj ozvezdij. Navzoči mladinci pa so na koncu trpko pripomnili, da so zasramovanja že siti, saj jih celo v srednjih šolah v Vidmu neusmiljeno zmerjajo s »sciavi«.

V okviru Slovenske demokratske zveze sem prevzel tudi skrb za kulturno delovanje. V tej zvezi bi omenil Slovensko prosvetno matico, Glasbeno šolo in revijo Stvarnost. Slednja je izhajala samo eno leto. Glavna sodelavca sta bila Franc Jeza — Hajdnik in Antun Dabinovič. Z zadnjo dvojno številko je revija nehala izhajati. Naročnikov je bilo premalo. Res se nam je posrečilo, da smo nekaj časa iz ZDA prejeli tudi prispevke v dolarjih, vendar so ti kmalu prenehali. Vse mi je postalo jasno, ko sem izvedel, da so začeli izdajati v Celovcu revijo Stvarnost in svoboda. Posledica vsega tega je bila, da sem moral plačati zadnjo dvojno številko v celoti sam. Revijo smo namreč tiskali v tiskarni, ki je bila last konzorcija Demokracije, zato mi je uprava dolžni znesek obročno odtegovala pri honorarju. To se mi je zgodilo že dvakrat prej v Ljubljani z revijama Omladina in Slovanski svet. Tiskali smo ju v Univerzitetni Blasnikovi tiskarni, kjer sem bil zaposlen kot korektor, zato mi je tiskarna plačilo dolga odtegovala po obrokih. V tretje gre vedno rado!

V imenu Prosvetne in Glasbene matice pa sem še dal pobudo za sklicanje seje posebnega medstrankarskega odbora kulturnih delavcev, ki naj bi podprli akcijo naših študentov v Trstu, organiziranih v Akademskem klubu Jadran.

(Dalje)